

Arbeiderpartiets
Landsstyremøte 8.-9.januar 1988

Med forbehold om endringer.

S P E R R E T

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

til 8.januar 1988 kl 1630

DEN POLITISKE SITUASJON

Vi står ved starten av det siste fulle året i denne stortingsperioden, et år da forberedelsene til landsmøtet og våre politiske programmer for 1990-årene vil stå stadig sterkere i fokus, samtidig som vi står midt oppe i de dagsaktuelle og krevende oppgaver i den politiske og økonomiske hverdagen i 1980-åras Norge.

Vår oppgave er å vise styrke, evne og vilje til å gjennomføre den politiske og økonomiske snuoperasjon som vi har satt på dagsorden, etter fem års borgerlig styre.

Vi retter blikket framover, slik vi understreket så sterkt under partiets 100-års jubileum sist høst. For Arbeiderbevegelsen er også i dag den organiserte motkraft til ett samfunn der den sterkeste får råde. Drivkraften er vilje til forandring.

Samtidig er motkreftene sterke. Solidariteten ikke spesielt fremtredende. Det er lett å spille, både på særinteresser, gruppesolidaritet og almen ansvarsfraskriving.

Det betyr bare at vår oppgave er desto viktigere, at vi må greie den jobben å være enda bedre veivisere. Den greier vi bare sammen, i et nokså uryddig bilde, både internasjonalt og i vårt eget samfunn.

Et av de brev jeg har mottatt etter nyttårstalen i år, var fra en industrileder og Høyre-velger i Kristiansand, som bl.a. skrev dette: "Det er greit med solidaritet og det er

greit med oppfordring til det norske folk om å vise måtehold, men det er tross alt en Regjerings oppgave og plikt å få dette gjennomført. Vær litt autoritær, kjære statsminister. Demokratiet er en god styreform, men det er tungt og dyrt."

Ja, demokratiet er en god styreform, men den er helt avhengig av et flertalls felles oppfatning av virkeligheten og av hva som er riktig kurs å følge.

Og da hjelper det jo lite å si det er greit med solidaritet og måtehold, hvis det dette innebærer i praksis, ikke har tilstrekkelig forståelse og oppslutning.

Jeg tror det er helt avgjørende i tiden som kommer at vi alle ser den felles oppgave det er å skape dette grunnlaget for målrettet handling.

Retningsvalg og politisk kurs skal ikke bare stikkes ut. Gjennomføringen og kampen om opinionens medvirkning og forståelse krever bredt, felles arbeid skal den lykkes.

Dette landsstyremøtet bør bli en sterk markering av at Arbeiderpartiet nå legger grunnlaget for en bred og slagkraftig organisasjonsmessig og politisk innsats i kampen om å sikre maksimal politisk innflytelse i 1990-åras Norge.

De halv .annet år vi har bak oss har stilt betydelige krav.

Det har vært en krevende jobb, for alle, våre folkevalgte representanter, våre tillitsvalgte og for Regjeringen og fagbevegelsen, å legge ny kurs, søke forståelse og oppslutning for nødvendige tiltak, i en meget vanskelig økonomisk situasjon.

I samarbeid har vi greid å endre den politiske kursen, sikret en mer rettferdig fordeling, gjennomført viktige reformer i skattesystemet, vernet om fellesoppgavene - og skapt grunnlag for en annerledes og mer samlende profil for norsk utenrikspolitikk.

Vi har alle også måtte møte den utfordring det er å ha ansvar, men likevel ikke ha noe flertall å sette inn entydig bak våre egne valg av løsninger.

Jeg vet at dette har krevet mye, også av våre egne, både i parti og fagbevegelse, i en situasjon der en viktig del av oppgaven samtidig har vært å vinne forståelse for større nøkternhet i krav og forventninger.

Det har vært en vanskelig omstilling. Og den er vi heller ikke ferdig med. Men, som vi tidligere har vært enige om, det er ikke noe alternativ for en ansvarlig arbeiderbevegelse. Vi må ta ansvar, og samarbeide om å forfølge våre verdier og mål, så langt råd er.

Troverdigheten til vårt parti er ikke minst knyttet til at vi viser i praksis at vi også kan møte vanskelige og krevende utfordringer.

For i krisetider er det enda mer behov for felles holdninger og solidaritet, slik at de største belastninger kan bæres av de som best kan tåle dem.

Da skal ikke Arbeiderpartiet gi opp eller vike unna vanskene. I krisetider må vi enda mer enn ellers føle et særlig ansvar.

Vi har sammen lagt en kurs for å bringe landet ut av en økonomisk krise, uten å gå veien om stor arbeidsledighet og sosiale nedskjæringer, slik mange andre land har gjort. Den kursen vi har lagt, har ført oss flere skritt i riktig retning. Uten dette ville det nå ved dette årsskiftet stått enda vanskeligere til for landets økonomi.

For hva var egentlig den situasjonen landet var i etter perioden med Høyre-dominert borgerlig styre ?

Den borgerlige regjeringen hadde stått for andre prioriteringer. De vred ressursene i samfunnet sterkere mot et økt privat forbruk og privat sektor, og det skjedde på bekostning både av det generelle samfunnsansvar og utbyggingen av fellesgoder.

Sentrale velferdsoppgaver som helsevesen, skole og forskning fikk en mindre andel av våre samlede ressurser enn før. Statens støtte til driften av barnehagene gikk ned.

Sammen med svekket kommuneøkonomi, førte det til at barnehageutbyggingen ble halvert.

Statsbankenes rammer ble kraftig redusert, mens de private bankene fikk endrede vilkår og sprengte alle utlånsrammer. Boligbyggingen ble redusert fra 36 000 til 26 000 i året.

Det ble satset for lite på fornyelse og omstilling i næringslivet, mens pengeflytting og spekulasjon ble oppmuntret. Den førte til en utvikling man følte uro over langt inn i finansmiljøene og høyrekreftenes egne rekker.

Og hva skjedde på det området som det siste året har fått en stadig sterkere aktualitet: Miljøpolitikken? Jo, innsats og lovverk ble svekket. Også her har vi maktet å snu en utvikling som gikk i helt feil retning. Og vi vet alle: Det er en stor jobb som her ligger foran oss.

Samlet sett ble det ført en politikk som skritt for skritt skapte større forskjeller i levekår, mellom grupper og mellom landsdeler. Som ga større sosiale forskjeller og en skjevere inntekts- og formuesfordeling. Som svekket fellesskap og samfunnsansvar og oppmuntret til privatisering og egeninteresse. Det var en politikk som bygde på andre verdier enn våre - og som ikke minst utfordret et av våre viktigste politiske mål: En rettferdig fordeling.

Høsten 1985 var det da også et sentralt poeng fra min side da jeg innledet trontaledebatten i Stortinget og understreket på at "fordelingspolitikken må bli en hovedutfordring når vi nå går inn i ytterligere fire år med borgerlig flertall og Høyre-dominert regjering".

Og det var også det økende dilemma for fordelingspolitikken som var den grunnleggende årsak til regjeringsskrisen et halvt år senere. Det ga seg utslag i hverdagens Norge, men også i økende spenninger innad i treparti-regjeringen.

Derfor er det også slik, som jeg valgte å gi uttrykk for i nyttårstalen: Hovedoppgaven er at vi må skape mer, bruke mindre og fordele bedre.

Med de store gap som var oppstått i utenriksøkonomien ville treparti-regjeringens linje betydd en ytterligere høyredreining dersom den hadde dekket gapet ved å skjære kraftig ned på offentlig forbruk. Det ville vært den samme oppskrift andre Vest-Europeiske land har brukt for å møte sine problemer: Sosiale nedskjæringer og stor arbeidsledighet.

Det ville gitt enda større ulikheter og veltet byrdene ensidig over på den svakeste delen av befolkningen. De som ville ha de minst forutsetningene for å bære disse byrdene.

En slik utvikling var det viktig at Arbeiderpartiet fikk mulighet til å forhindre. For hvor ville vi stått i 1989 om vi ikke hadde fått 4, men 8 års utvikling med utgangspunkt i høyre-dominerte verdier? Vridningen bort fra fellesansvar og fellesgoder ville nådd enda lenger enn det som skjedde på 4 år, og det kunne blitt vanskeligere - og ikke lettere - å få nytt fotfeste for sosialdemokratiske verdier.

Se bare hvordan samfunnssolidariteten er blitt svekket i land etter land, der grunnleggende goder i velferdssamfunnet er gitt på båten. Arbeidsledigheten og de sosiale problemene er store, men flertallet slutter likevel opp om en konservativ regjering.

I Sverige lyktes de med sin linje, da de for få år siden var oppe i kanskje like alvorlige problemer. De hadde over en 3-års periode en nedgang i kjøpekraften på 5-6 prosent. I samme periode hadde vi en like stor økning. Svenskene måtte tilpasse sitt forbruk til de rammer svensk økonomi hadde. Men de har klart det. Og ved at det var en sosialdemokratisk regjering som fikk ansvaret for å rette opp situasjonen, ble det faktisk gjort, og på en måte som fordelte byrdene mer rettferdig.

Vi kan da ikke være dårligere enn svenskene !

Den hovedoppgaven vi sto overfor våren 1986, er fortsatt vår viktigste: Å sikre våre verdier i den omstilling vi nå må igjennom. For det finnes ingen sosialdemokratisk politikk som kan oppeve den virkelighet landet befinner seg i: At vi bruker så mye mer enn vi skaper.

Men det finnes en sosialdemokratisk politikk ut av problemene - og det er en slik linje vi har valgt.

Det er i virkeligheten er scenskifte vi står overfor gjennom den krise vi er inne i både i norsk og internasjonal økonomi.

Vi har ingen muligheter for å nå frem, verken i praktisk politisk virksomhet, eller i forhold til folks forventninger og holdninger, hvis ikke denne virkeligheten blir en del av folks erkjennelse og hverdag.

Opplever så folk den krisen vi snakker om ?

Ja, det spørsmålet må vi stille. For krisen består jo ikke i at vi har en dårlig levestandard og et lavt forbruk. Vi har et høyere forbruk enn vi noen gang har hatt - og det er nettopp det som er selve krisen. Den består jo i at vi bruker mer enn det vi har dekning for.

Dette er nok også noe av bakgrunnen for at problemenes alvor ikke fullt ut har fått gjennomslag. Grunnleggende sett føler vi oss trygge i dette landet, og har vanskelig for å tro at fare også kan true oss.

Vi har ikke bare en krise som består av et gap mellom det vi bruker og det vi tjener. Vi har også en krise i form av et gap mellom forventninger og realiteter. Dette gapet er det en politisk oppgave å bygge bro over, og den oppgaven kan ikke Regjeringen påta seg alene. Det er en oppgave som hele partiet, ja, hele bevegelsen må være med og bære - hvis ikke vil vi ikke makte den jobben.

Hva er bakgrunnen for gapet mellom forventninger og muligheter ?

I 1985 ble det av den forrige regjering ført en valgkamp på en konjunkturbølge og under inntrykket av en blomstrende økonomi med store muligheter.

Vi mente en ny vekst, med satsning på fornyelse og utvikling i industri- og næringsliv, også for å sikre omsorgsoppgavene var viktigere enn satsing på skattelette og

økt privat forbruk. Våre programmer la derfor opp til en annerledes politikk, med utgangspunkt i et flertall som ville satse sterkere på fellesoppgavene.

Det skapte grunnlag for forventninger til en Regjering utgått av Arbeiderpartiet. En forventning som ikke har tatt inn over seg de dramatiske endringene som er skjedd i vår økonomi siden programmet foran 1985 ble lagt.

Dette må vi ha med oss i den politiske debatten fram mot 1989. Hvis vi i debatten - både innad og utad - ser bort fra det faktum at de borgerlige fikk flertall ved valget i 1985 - og at vi måtte overta en økonomi i krise - ja, da reducerer vi våre egne muligheter i 1989.

Krisen i norsk økonomi ble først åpenbar vinteren 1986, da også det sterke oljeprisfallet kom inn. Den politiske oppgave og den politiske debatten måtte ta et annerledes utgangspunkt: Hvordan fordeler vi byrdene ved en helt nødvendig innstramming i en økonomisk krisesituasjon ?

Den oppgaven er det vi har hatt å forvalte.

Det ble Arbeiderpartiets vanskelige, men viktige utfordring å styre landet under en alvorlig økonomisk krise. Krisen var utløst av den borgerlige regjeringens økonomiske politikk og fallet i oljeprisene.

Men vi kunne ikke vike tilbake for denne viktige oppgaven, selv om vi visste at det i en slik situasjon også ville medføre store belastninger å ta regjeringsansvaret. Det måtte bæres fram vanskelige tiltak og harde realiteter, og vi vet at det ennå er langt igjen.

Utviklingen de siste årene i retning av mindre fellesansvar og økt vekt på gruppeinteresser, i stadig snevrere grupper, gjør oppgaven tyngre. Men hvis ikke arbeiderbevegelsen i denne situasjonen makter å holde oppe samfunnsansvaret og ansvaret for helheten, hvem skal da kunne greie det ?

Det valg vi sto overfor i mai 1986 var å foreta kraftige innstramminger i offentlige budsjetter uten devaluering - eller

å devaluere kombinert med mer moderate innstramminger. I samråd med LO og partiets organer valgte Regjeringen den siste linjen.

Vi valgte en linje som gjorde det mulig å skjerme de sentrale velferdsoppgavene mot innstramminger og som ga rom for økt satsing på de aller viktigste oppgavene. Vi valgte å stramme inn der hvor overforbruket hadde vært størst, i det private forbruket - og vi har kombinert det med viktige reformer i skattesystemet som har sikret større rettferdighet.

Det har ikke vært noen uenighet om denne linjen.

Og vi har da også sett resultater av politikken. Det har vært klare forbedringer i norsk økonomi, og det er gjennomført reformer vi vet ikke ville kommet med en borgerlig regjering.

Våren og sommeren i fjor - ja, helt fram til oktober gikk utviklingen i riktig retning. I nyttårstalen brukte jeg bildet om at vi i år vil bruke en månedslønn mer enn vi har dekning for - 14 000 kroner pr inntektstaker. Men i 1986 var dette gapet enda større - 24 000 pr inntektaker. Vi har altså dekket opp en del av det gapet som var.

Denne utviklingen skapte også grunnlag for å regne med en lavere rente, og vi bidro til dette da vi fjernet tilleggsreservekravet for bankene samtidig som vi la fram statsbudsjettet for 1988.

Men så kom tilbakeslaget i internasjonal økonomi. Det ga seg uttrykk i det dramatiske fallet i aksjekursene, gjennom lavere dollarkurs og lavere oljepris. Det er dette som nå har rammet oss - og som har gjort oppgaven vanskeligere.

Vi har fått noen flere motbakker å gå.

Derfor står vi overfor en enda større utfordring.

Svak vekst internasjonalt og sterk kostnadsvekst i Norge vil bety en enda vanskeligere situasjon for norsk økonomi. Konkurransen for norsk næringsliv er blitt enda hardere, både på utebane og hjemmebane.

Det er blitt enda viktigere med fornyelse, produktivitetsvekst, sterkere innsats og nytenkning på alle plan. Det er blitt enda mer nødvendig å styre en større del av

våre ressurser inn mot de konkurranseutsatte næringene. Det er blitt enda mer nødvendig å bringe kostnadsveksten i Norge ned på samme nivå som i andre land.

Arbeidsledigheten i Vest-Europa er nå omlag 11 prosent og den vil bli høyere. Det er disse landene som også har lav pris- og kostnadsutvikling, som norsk industri må konkurrere med og hevde seg overfor om vi skal sikre sysselsettingen.

En regjering kommer ikke utenom å se virkeligheten i øynene og ta konsekvenser av den. Da blir det jo ikke bare hyggelige budskap å bringe ut, dessverre. Regjeringen er nødt til å ta upopulære beslutninger i en slik situasjon, og unnlate å imøtekomme krav eller ønsker, som isolert sett kan virke rimelige.

Renten

Men om vi kan vise til resultater på en rekke områder, så har mye av oppmerksomheten det siste året vært rettet mot utviklingen av renten. Det spørsmålet sto også sentralt under landsstyremøtet for ett år siden.

Også her gikk utviklingen i gal retning da vi måtte overta ansvaret.

Ikke bare prisstigningen, men også renten var på full fart oppover vinteren og våren 1986. Den var ett av symptomene på det som var galt i norsk økonomi. Det var en utlånsvekst og et overforbruk som sprengte alle grenser, store underskudd i utenriksøkonomien og en svekket tillit til norsk økonomi.

Det var faktisk tvingende nødvendig å holde en høy rente for å sikre at det kom nok kapital til landet for å finansiere det underskuddet vi hadde i utenriksøkonomien. Dette var ikke en situasjon vi ønsket, men det var den virkelighet vi måtte se i øynene og forholde oss til.

Det viktigste Regjeringen kan gjøre med dette er å arbeide målbevisst for å få norsk økonomi ut av krisen. For det er bare slik vi kan lykkes i

å legge et varig grunnlag for en bedre utvikling, også når det gjelder renten.

Samtidig har vi utnyttet de muligheter som har vært til stede for å påvirke renten direkte. Vi har stilt krav til bankene og inngått avtale med dem. De har innført nye ordninger med gunstige vilkår for boliglån til unge familier. Vi har også utnyttet de muligheter vi har hatt for å styrke statsbankenes stilling.

Fram til november var det gode utsikter til at vi skulle få en klar rentenedgang. Så sent som i september sa jeg at jeg følte meg trygg på en rentenedgang før eller omkring årsskiftet. De dramatiske begivenhetene i internasjonal økonomi de siste månedene forandret dessverre grunnlaget for dette. Tross sterkt press, før sommeren, gjennom sommerferien og gjennom valgkampen ventet vi så lenge med å si hva vi regnet med om renteutviklingen, fordi det var stor usikkerhet og fordi vi ville være rimelig trygge på at grunnlaget virkelig var tilstede.

Tross forsiktigheten, viste det seg altså for farlig, selv da, å si dette. Det illustrerer hvordan begivenheter i internasjonal økonomi påvirker våre muligheter. Og nå har den internasjonale utviklingen gjort oppgaven enda vanskeligere.

La meg samtidig slå fast dette:

Vi hadde og vi har reelle valgmuligheter i rentepolitikken. Derfor må vi tenke nøye gjennom alle konsekvenser av de valg vi foretar.

Renten er et symptom på en skjev tilstand i vår økonomi. Derfor er det naturlig at den blir fokusert. Men hvis vi går til isolerte styringstiltak uten at det økonomiske grunnlaget for det er til stede, vil symptomene bare slå ut i andre, og kanskje mer alvorlige skjevheter som vi ikke ville sette pris på.

For vi kan ikke velge å sette ned renten og så tro at alt annet skal bli som før, eller enda bedre.

Vi kunne for eksempel få lavere rente hvis vi skar ned 7-8 mrd. på budsjettet, slik det er foreslått fra enkelte hold.

Men det ville ha langt mer alvorlige konsekvenser for fordeling, sysselsetting og velferd enn den høye renten. Derfor har vi også avvist den muligheten. For så lenge prisen for en generell rentenedgang er alvorlig svekkelse av fellesgodene, er den prisen for høy.

En annen mulighet hadde vært en enda sterkere innstramming i det private forbruket gjennom høyere skatter og avgifter. Det vet vi det er vanskelig å oppnå flertall for. Men ville det i så fall dessuten vært bedre for den enkelte? Og ville det gitt en mer rettferdig fordeling? For vi kjenner jo sammenhengen mellom låneopptak og inntekt. En generell rentenedgang vil gi størst lettelse for de som har de største lånene, og det er i mange tilfeller også de som tjener mest.

Den valgmuligheten vi ikke har, er bare å sette renten ned. I det notatet som er sendt ut, er det pekt på at hvis vi satte ned renten nå, slik at det monnet, måtte vi se i øynene at det ville oppstå massive spekulasjoner mot kronen. Da kunne vi bli tvunget inn i en devaluering og i neste omgang til omfattende innstrammingstiltak som for folk flest vil være mer alvorlig enn den høye renten.

Disse økonomiske sammenhengene er realiteter vi ikke kan overse, hvis vi skal nå våre mål. Men vi må også værre villige til å sette de politiske sidene ved rentespørsmålet inn i en helhet. Det er ikke uvanlig at enkelt-saker på denne måten blir fokusert og blir selve symbolet på om politikken lykkes.

Men vi må ikke la ett element av helheten få vokse til slike dimensjoner at de skygger for andre og kanskje viktigere deler av helheten. For da gir vi folk liten veiledning når det gjelder de virkelige politiske valg og alternativer de står overfor. Vi må tørre å si fra om at vi ikke kan få i pose og sekk.

Dette er et ansvar som alle må ta inn over seg, i den løpende debatten, både innad og utad. For den oppgaven vi nå har fått, kan vi ikke greie hvis vi ikke ser den som en felles oppgave for hele arbeiderbevegelsen, både sentralt og lokalt.

Vi kan bare få en varig og generell nedgang i renta ved å arbeide oss mot balanse i norsk økonomi. Den jobben kan ikke de politiske myndigheter klare alene. Alle må bidra til å gjøre det mulig. Næringslivet og organisasjonene er med på å påvirke priser, lønninger og produksjonsresultat. Derfor er det bare i et samarbeid vi kan legge grunnlaget for ny økonomisk framgang.

Også under oppgjøret i 1987 tok vi sikte på både en demping av renten og av pris- og kostnadsstigningen. Vi må se i øynene at vi ikke nådde så langt med noen av delene som vi tok sikte på. Ikke bare på rentesiden, for også lønnsglidningen ble større enn forutsatt. Da melder det seg kompensasjonskrav fra andre grupper, og vi kommer inn i en ond sirkel hvis vi ikke klarer å bryte dette. Derfor blir utfordringen nå - både for regjeringen og for organisasjonene - å finne løsninger som gir et bedre resultat på begge områder.

Derfor legger regjeringen opp til et forpliktende samarbeid i forbindelse med inntektsoppgjørene som både skal gi oss lavere pris- og kostnadsvekst, nedgang i viktige rentesatser og en styrket boligfinansiering. Disse tingene henger nøye sammen. For en viktig årsak til det høye rentenivået, er jo at vi har en langt sterkere pris- og kostnadsvekst enn andre land.

Mange av de som bl.a. i utlandet vurderer norsk økonomi har heller ikke tillit til at vi vil makte oppgaven. Jeg så nylig en rappoet der det ble referert til en framtreddende finansmann i USA som regnet med at inflasjonen i Norge ville bli forsterket og at vi ville blir tvunget inn i en ny devaluering. Slike forventninger skader oss. Vi må selv bryte disse forventningene og styrke tilliten til norsk økonomi.

Vi er avhengige av å komme ned på linje med andre lands pris- og kostnadsutvikling om våre bedrifter skal hevde seg i konkurransen og holde sysselsettingen. Samtidig vet vi at boligrenten er et spørsmål fagbevegelsen legger særlig vekt på i forbindelse med oppgjøret.

Under forutsetning av at vi gjennom samarbeid om inntektsoppgjørene lykkes i å få til en begrensning av den samlede lønnsveksten i 1988 til 5 prosent, vil regjeringen foreslå en rekke tiltak i rente- og kredittpolitikken. Det dreier seg om:

- Økning av Husbankens rammer til etableringslån, utleieboliger og den nye Husbank II-ordningen og for Postsparebankens ungdomslån,
- Nedsettelse av topprenten i Husbanken.
- Drøfting med kredittforetakene - som Bykredit og Hypotekforeningene - med sikte på førstehjemslån og lån for nye boliger av nøktern standard. I så fall vil kredittforetakenes rammer kunne bli økt betydelig. Dette vil være lån som er skjermet fra kortsiktige endringer i rentenivået.
- Lavere rente på nye boliglån for ungdom under 35 år, i spare- og forretningsbankene. Det skal også gjelde de i denne aldersgruppen som har anskaffet bolig i løpet av de siste 5 år. Det er disse som først og fremst er rammet av høye boligpriser og renter.

Forutsetningene må være at lånet er tatt opp i forbindelse med anskaffelse av bolig av Husbank-standard, og som dermed er av nøktern størrelse og standard.

Regjeringen vil fortsette arbeidet for å få til en ytterligere nedgang i rentenivået. Men utviklingen de siste månedene har vist at en regjering ikke kan inngå forpliktelser om rentenivået generelt, uavhengig av det som måtte skje både i norsk og i internasjonal økonomi som vi i høyeste grad er påvirket av. Derfor må vi legge opp til målrettede ordninger som en del av en forpliktende avtale i forbindelse med inntektsoppgjøret. Men det er heller ingen tvil om at mulighetene for en generell rentenedgang styrkes om vi får til en slik demping av pris- og kostnadsveksten som vi tar sikte på, og som alle vil være best tjent med.

Vi har siden regjeringsskiftet lagt vekt på boligfinansieringen og boligbyggingen fordi dette er et av de områdene der resultatene av høyrepolitikken var sterkest. Eksplosjon i boligpriser, større vanskeligheter for de som må etablere seg - og samtidig store gevinster for enkelte.

Derfor har vi fått til en styrking av den offentlige boligfinansieringen gjennom økte rammer. Vi regner med at det i år blir finansiert om lag 20 000 boliger gjennom offentlig medvirkning. Det er 25 pst flere enn i fjor. Dessuten har vi styrket etableringslånene, innført nye ordninger med lån til utleieboliger og ungdomslån. Og vi har fått bankene til å innføre særskilte førstehjemslån.

Vi fikk også satt ned husbankrenta. Den økte de borgerlige igjen under regjeringsstormen i fjor sommer. Men vi skal få den ned igjen som et ledd i et inntektspolitisk samarbeid. De tiltakene vi nå arbeider med i forbindelse med oppgjøret, innebærer en ytterligere styrking både av boligpolitikken og av fordelingspolitikken.

Vi må bryte pris- og lønnsspiralen. Ingen - heller ikke de fagorganiserte er tjent med at den tar nye omdreininger. For en slik spiral gir ingen reelle forbedringer, men svekket konkurranseevne, svekket tillit til norsk økonomi, høyere rente og mindre muligheter for å satse på fellesgodene. Derfor er det i hele arbeiderbevegelsens interesse å bryte denne spiralen.

Fram mot 1989

Samtidig som vi står midt oppe i den vanskelige og viktige oppgaven Regjeringsansvaret innebærer, har vi reist en bred debatt i partiet om perspektivene framover. Frihetsdebatten har allerede gitt viktige impulser også til den fornyelse som er nødvendig for å komme ut av den økonomiske krisen.

Men vi må heller ikke forsømme debatten om de helt dagsaktuelle problemene. For hvis vi ikke greier å skape forståelse for de rammer vi faktisk arbeider innenfor og som er blitt så dramatisk endret siden vi la våre programmer i 1985 - så vil vi heller ikke greie oppgaven i 1989.

I månedene som kommer må vi legge stor vekt på å skape forståelse for oppgaven med å få orden i norsk økonomi. For ved det politiske oppgjøret i 1989 vil det være de resultatene vi da kan vise til som blir avgjørende for den tillit vi vil få.

Derfor må vi greie dette, samtidig som vi kan vise vei framover og trekke opp perspektivene for 90-åras Norge som et samfunn preget av våre verdier.

Vi vil legge fram en rekke store og viktige saker i 1988 og -89. Jeg tenker f eks på meldingen om helsepolitikken mot år 2000, som i likhet med en styrket miljøvernpolitikk vil legge stor vekt også på det forebyggende arbeid.

La meg nevne noen av de viktige utviklingslinjene vi må ha med oss den videre debatten og i arbeidet med partiets arbeidsprogram og Regjeringens langtidsprogram. Det er trekk som tilsier at vi denne gang bør legge et lengre perspektiver enn bare en 4-års periode til grunn.

Rapporten "Scenarier 2000" illustrerer at det kan trekkes opp ganske dystre perspektiver for vårt samfunn ved århundreskiftet. Men vår oppgave er ikke bare å beskrive hva som kan skje. Vår oppgave er å forme en politikk for hva som bør skje, for et samfunn slik vi vil ha det.

Bærebjelken fra arbeidsprogrammet i inneværende periode - "Ny vekst for Norge" er i virkeligheten like aktuell.

Prinsippene om en bærekraftig utvikling og miljøhensynene må legges til grunn for program og retningslinjer på alle områder.

De internasjonale perspektivene blir også en stadig viktigere del av grunnlaget for vår egen politikk. Det gjelder både i den økonomiske politikken og i næringspolitikken. Utviklingen i EF vil derfor bli et viktig perspektiv for 90-årene.

Landsorganisasjonen og Norges Industriforbund har levert viktige bidrag i sin analyse av behovene for fornyelse i

industrien, hvis vi skal kunne skape de verdier vi trenger for å sikre sysselsetting og velferd.

I dag er vårt næringsliv for sterkt innrettet mot produkter som lages billigere andre steder. De markeder som vokser raskest ute er for produkter med et høyt kunnskapsinnhold. Bak slike produkter ligger mye innsats innens forskning og utvikling. Derfor satser vi så sterkt nettopp på dette feltet.

Disse perspektivene stiller også nye krav til utdanning fra grunnskole til universitet - og til voksenopplæring og etterutdanning. Kravene til kunnskap og innsats i skolen er avgjørende for at dagens unge skal få det grunnlag de trenger for å møte 90-åras utfordringer.

Endringene i befolknings sammensetningen understreker nødvendigheten av en politikk for 90-åra som styrker solidariteten mellom grupper og enkeltmennesker.

I 1999 vil det være 600 000 eldre over 67 år, 50% fler enn i 1970. Det bærer bud om store oppgaver både i eldreomsorgen, utviklingen av helsetilbudene og debatten om arbeidstids- og pensjonsreformer.

Da regjeringen Nordli arbeidet med langtidsprogrammet for perioden 1977-81 følte kvinnene i den regjeringen at de anslag som først lå inne for økningen i kvinnes yrkesdeltakelse var for lave - og vi stilte kritiske spørsmål. Det gjorde vi ut fra en fornemmelse av hva som var i ferd med å skje, men som ennå ikke hadde slått ut med full kraft.

Vi fikk til sist gehør for det, men det interessante er at selv det nye anslaget viste seg å være for lavt - da vi i 1981 kunne se på den perioden som lå bak oss.

Kvinnenes inngang i yrkeslivet gir fortsatt sterke forandringer, både når det gjelder økt deltakelse og likestilling i form av yrkesvalg og karrieremuligheter. Denne utviklingen vil forsterkes og skape større behov for omsorgstilbud utenfor hjem og familie - både for barn og eldre.

Det vil også skape behov for nye permisjonsordninger og en større mulighet for å tilpasse både arbeidstid og åpningstid til den yrkesaktive småbarnsfamilies behov. På samme måte vil skolen, skoledagen og aktivitetene knyttet til skolemiljøene også måtte avspeile et annet samfunn enn det dagens skole er

sprunget ut av.

De svar vi gir på disse perspektivene er samtidig nødvendige deler av en reformpolitikk som peker ut av dagens krise. For de aktuelle økonomiske problemene er ikke bare en kortvarig skjærsild som deretter fører oss tilbake det forgjettede land fra 50- og 60-åra, som mange knytter nostalgiske drømmer til.

Det går ingen vei tilbake til det som var - det går bare en vei framover mot noe nytt. Og den veien blir preget av omstilling, fornyelse og krav til politisk innsats.

Hva var det forresten vi lyktes med tidligere - og som vi av og til ønsker oss tilbake til? Var ikke det også en utvikling som sikret oss nye muligheter, økt livskvalitet og større frihet? Det er det som også må være målet framover, som må være kjernen i en sosialdemokratisk politikk for 90-åras Norge.

Men da må vi også erkjenne at oppgavene er andre. Folks hverdagsproblemer er annerledes. De næringer og produkter vi skal leve av er annerledes. De krav vi stiller til livsstandard er annerledes. Derfor må også våre løsninger bli annerledes, skal vi nå våre mål.

Når jeg har sagt i nyttårsintervjuer at "det er lys i tunnelen", så sier jeg det fordi jeg har tro på at vi skal greie den oppgaven vi har påtatt oss. Jeg har tro på at parti og fagbevegelse skal greie å løse landets problemer også i 80- og 90-åras Norge.

Det er ikke første gang arbeiderbevegelsen er stilt overfor vanskelige oppgaver som har krevd tunge tak og vilje til å stå sammen.

Da må vi stadig utveksle erfaringer og synspunkter og slik finne fram til den felles plattform. Debatten om våre valgmuligheter må finne sted innenfor de rammer som virkeligheten setter. Hvis ikke vi makter dette, vil våre velgere få dårlig veiledning i å foreta sine valg. Det er slike valg som er med og gi retning til vår samfunnsutvikling.

Ambisjonene både for parti og fagbevegelse må være at det er våre verdier som skal prege utviklingen av det norske samfunnet også inn mot århundreskiftet. Skal vi makte det må både parti og fagbevegelse få sterkere gjennomslag i grupper hvor vi i dag står for svakt. Det gjelder de unge og det gjelder mange av de yrkesgrupper som er i vekst og som vil ha en enda sterkere stilling når vi ser 10 år fram i tiden.

Vår styrke har vært den brede kontakt vi har hatt i de store samfunnsgruppene. Det er det nære samarbeide mellom parti og fagbevegelse som har gjort Arbeiderpartiet til et folkeparti. Det faglige-politiske samarbeidet har gitt partiet en levende kontakt i de viktigste og største miljøene. Vi har kjent folks hverdagsproblemer på pulsen.

For fagbevegelsen har samarbeidet på samme måte og av samme grunn gitt betydelig politisk innflytelse, i et nært samarbeid med Arbeiderpartiet.

At en stadig større del av de yrkesaktive velger å stå tilsluttet organisasjoner utenfor Landsorganisasjonen er en alvorlig utfordring. Det svekker både LOs og partiets kontakt med mange grupper. Vi mister den nære kontakten med disse gruppernes hverdagsproblemer og svekker derved våre muligheter til å ha dem med oss i vår løpende debatt og i utformingen av våre programmer.

Parti og fagbevegelse står først og fremst overfor de samme utfordringene. Derfor må oppgaven være å hjelpe hverandre til å nå våre felles mål. Vi vet at vi også i fremtiden er avhengig av å nå dem i fellesskap. Det betyr at vi må bygge på nær kontakt, løpende dialog og samarbeid på alle nivåer.